

ЗАБОРОНА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФІЗИЧНОЇ, ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА МОРАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ЛЮДИНИ

PROHIBITION OF DOMESTIC VIOLENCE AS AN INTEGRAL ELEMENT OF PHYSICAL, PSYCHOLOGICAL AND MORAL INTEGRITY OF A PERSON

Мерник А.М., к.ю.н., доцент,
асистентка кафедри теорії і філософії права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Максимова М.Ю., студентка I курсу
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Круть М.В., студент I курсу
Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті висвітлюється соціально-правовий інститут домашнього насильства, його види, причини, за яких воно замовчується, поведінка жертв. Зазначено, що проблема насильства набуває все більш серйозного характеру та поширеності не тільки в Україні, а у світі загалом. Зображено негативні наслідки, які залишаються у психіці жертв. Розглянуто засоби для покращення ситуації, серед яких удосконалення чинного законодавства. Наголошено на тому, що добробут і стабільність сім'ї є важливою умовою для соціально-економічної й політичної стабільності, що гарантує стратегічну безпеку будь-якої держави, оскільки родина – це найважливіша структурна складова частина суспільства, яка закладає основи соціальних норм, поведінки, впливає на процес соціалізації особистості, бере участь в економічних і культурних процесах. Розглянуті види домашнього насильства, серед яких емоційне і словесне насильство, що завдає багатьом жертвам не меншої шкоди, ніж фізичне (ігнорування почуттів партнера, висміювання переконань, релігії, раси, постійна критика, приниження); фізичне насильство як одна з перших форм насильства (штовхання, кусання, виривання волосся, кидання предметів у партнера, нанесення ударів руками, ногами або за допомогою інших предметів); сексуальне насильство (примус партнера до роздягання, стати секс-працівником, дивитися порнографію, до небажаних сексуальних контактів). Розкрито теорію «циклу насильства», яка пояснює виникнення і динаміку насильства в партнерських відносинах і включає чотири етапи, як-от: ескалація конфлікту; насильницький інцидент; агресія; примирення. Повторення всіх чотирьох етапів стає закономірністю взаємин жертви і насильника, із плином часу агресивні дії стають більш інтенсивними і повторюються через коротші проміжки часу. Зроблено висновок, що для покращення ситуації з домашнім насильством до осіб, які вчинили насильницькі дії, потрібно застосовувати примусову психологічну реабілітацію, щоб скорегувати уявлення про сімейні й моральні цінності, запобігти подальшим злочинам. Також важливо надавати психологічну допомогу жертвам, оскільки не кожна людина спроможна пережити таку подію.

Ключові слова: домашнє насильство, об'єкти насильства, види насильства, причини насильства, фізичне насильство, психологічне насильство.

This article covers the phenomenon of domestic violence, its types, the reasons for which it is silenced, the behavior of victims. It is noted that the problem of violence is becoming more serious and widespread not only in Ukraine but in the world as a whole. The negative consequences that remain in the psyche of the victims are shown. Means to improve the situation, add to current legislation are considered. It's uttered that goodness and stability of the family is with an important mind for social and economic and political stability, also guarantee strategic security of any state, some motherland is the goal of finding a stable structure, the basic the process of socialization of specialness, take part in economic and cultural processes. Look at the sight of domestic violence, such as emotional and verbal violence, as for the victims of the bagatokh not a small school, not physical (ignoring the respect of a partner, seeing overconquering, criticism, racism, posting physical violence, as one of the first forms of violence (shovhannya, kusannya, virivannya hairy, throwing objects at a partner, striking with hands, feet or for help with other objects); sexual violence vikoristovuyutsya crooks as it is, as i physical violence: for the establishment of control (a primus of a partner before being pulled out, a primus of a partner to become a sex worker, or I will, a primus to marvel at pornography, a primus to unreasonable sexual contacts). I will open up the theory of the "cycle of violence", as I will explain the consequences and dynamics of violence in partnerships, including the choice of stages: escalation of a conflict; rapist incident; aggression; reconciled. The repetition of all the steps will become a pattern in the responsibility of the victim and the rapist, at the end of the hour the aggressive actions become more and more intense and repeat themselves through all the more short periods of the hour. It was shattered, as for the reduction of the situation with domestic violence, to the extent that they were responsible for the rapists, it is necessary to fix the psychological rehabilitation of the primus, in order to quickly improve the morality of the singers. It is also very important to give psychological help to the victims, splinters of a non-skinned person can survive such a journey.

Key words: domestic violence, about violence, see violence, causes of violence, physical violence, psychological violence.

Постановка проблеми. Добробут і стабільність сім'ї є важливою умовою для соціально-економічної й політичної стабільності, що гарантує стратегічну безпеку будь-якої держави, оскільки родина – найважливіша структурна складова частина суспільства, яка закладає основи соціальних норм, поведінки, впливає на процес соціалізації особистості, бере участь в економічних та культурних процесах. На жаль, інститут сім'ї в багатьох країнах світу перебуває у стані кризи, що виявляється в різних чинниках, але одним із найяскравіших та найнебезпечніших проявів є наростання жорстокості й насильства між членами сім'ї. Розв'язання цієї проблеми є одним із головних завдань державної сімейної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти зазначеної проблематики стали предметом розгляду таких науковців, як: О. Зборовська, Т. Прохоренко, Г. Носирева, І. Дроздова, О. Коломієць, Т. Кравченко, О. Савка й інші. У юридичній науці розглядалися окремі аспекти гендерної нерівності, соціальних причин жорстокості, девіантної поведінки домашнього насильства. Проте комплексного теоретичного дослідження зазначеної проблематики немає.

Мета статті полягає в розгляді питання правового регулювання домашнього насильства, виокремленні його видів та причин.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство – це будь-які дії, які завдають психологічної, фізичної

шкоди іншому члену родини та які порушують конституційні права людини.

Багато людей помилково асоціюють зі словом «насильство» лише його фізичні та сексуальні прояви, наприклад побої, штовхання, стусани чи примушування до небажаних статевих стосунків, але насправді сфера, де воно виявляється, набагато більша. Безпідставні ревності, звинувачування у зраді, брехні, обмеження в контактах із родичами чи подругами – це також види насильства, але вже психологічного. Кожна людина має це усвідомлювати й звертатися по допомогу в разі такого ставлення.

Є декілька видів домашнього насильства. Одним із них є емоційне і словесне насильство, багатьом жертвам воно завдає не меншої шкоди, якщо не більшої, ніж фізичне насильство. Його іноді важче визначити і розпізнати. Емоційне насильство залишає вагомий відбиток на самосприйнятті людини. Прикладами є ігнорування почуттів партнера, висміювання переконань, релігії, раси, постійна критика, приниження.

Фізичне насильство – одна з перших форм насильства, про яку люди думають, коли чують слова «насильство в сім'ї». Фізичне насильство трохи легше розпізнати, тому що його важче замаскувати, у нього більш відкритий прояв, ніж в емоційному насильстві. Прикладами є штовхання, кусання, виривання волосся, кидання предметів у партнера, нанесення ударів руками, ногами або за допомогою інших предметів. Фізичне насильство може бути смертельним. Смерть завжди можлива як випадковий результат насильства. Це також може бути навмисний результат.

Сексуальне насильство використовується кривдниками так само, як і фізичне насильство: для встановлення контролю. Прикладами сексуального насильства є примус партнера: до роздягання, стати секс-працівником або повією, дивитися порнографію, до небажаних сексуальних контактів.

Об'єктивною стороною злочину є діяння, їхні наслідки, причиновий зв'язок між діянням і наслідками, умисел, який обов'язково повинен бути прямим. Об'єкт злочину – це здоров'я та нормальний психологічний стан особи [1, с. 69].

У 1979 р. дослідником Л. Уокер була розроблена теорія «циклу насильства», яка пояснює виникнення і динаміку насильства в партнерських відносинах. Теорія «Циклу насильства» включає кілька етапів.

Перший – це ескалація конфлікту. На цьому етапі можна спостерігати окремі напади дратівливості й агресії у вербальній формі. Жертва намагається виправдати поведінку насильника і всіляко задобрити його. Насильник пояснює свою поведінку тим, що жертва сама його провокує.

Другий – насильницький інцидент. Агресія набуває відкритої форми. Фізичне і сексуальне насильство супроводжується звинуваченнями, погрозами, люттю і спалахами гніву.

Третій етап – примирення. Конфлікт згасає, і на цьому етапі правопорушник відчуває подібність провини, але лише на деякий час.

Останній, четвертий, етап – «медовий місяць». Стосунки насильника і жертви повертаються до початкових. Поведінка агресора стає турботливою і ніжною, жертва, у свою чергу, забуває про насильство і сподівається, що цикл не повториться.

Повторення всіх чотирьох етапів стає закономірністю взаємні жертви і насильника, із плином часу агресивні дії стають все більш інтенсивними і повторюються через коротші проміжки часу [3, с. 469].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, за 2014 р. одна з 5 жінок і 1 із 13 чоловіків повідомляли про те, що в дитинстві вони піддавалися актам сексуальної наруги. Щороку понад два мільйони дітей експлуатуються у глобальній системі сексуальної торгівлі, багато хто з них потрапили в індустрію проституції.

За даними Міжнародного бюро праці, вісім мільйонів дітей опинилися у злочинних схемах дитячої праці, які охоплюють рабство, торгівлю дітьми, боргову кабалу, примусовий підбір персоналу в підготовці для використання у збройних конфліктах, проституцію, порнографію й іншу незаконну діяльність.

За американськими даними, 15,5 млн дітей США живуть у сім'ях, у яких було насильство з боку одного з батьків хоча б один раз на рік; сім мільйонів дітей живуть у сім'ях, у яких жорстоке насильство стосовно дитини було з боку статевого партнера одного з батьків, причому в 43% випадків таке насильство було за участю жінок.

Дані, представлені Генеральним секретарем ООН, з питання про насильство щодо дітей ще більш невтішні, за оцінкою ООН, приблизно 275 мільйонів дітей у всьому світі зазнають насильства в сім'ї [2, с. 313].

Нині ця проблема є не менш актуальною в нашій країні, оскільки, згідно з даними Міністерства соціальної політики, 20% жінок в Україні стикалася з мінімум однією з форм насильства. 90% постраждалих – жінки, але жертвами насильства є і чоловіки, і діти. Протягом 2019 р. було зафіксовано більш ніж 130 тисяч звернень громадян щодо домашнього насильства, з них більша частина (88%) – від жінок, 10% – від чоловіків. Від дітей надійшло 1 055 звернень.

Існує багато людей, які приховують свій образливий досвід від інших. На це впливає низка причин, через які люди мовчать, вони іноді навіть відмежовуються і заперечують, що було насильство.

Перша з них – нормалізація. На превеликий жаль, у сучасному суспільстві нормалізовано дуже багато з того, що відкрито вважається протиправною поведінкою. Нарцисична поведінка нормалізується як змагання або висока самооцінка, фізичне насильство над дітьми – як дисципліна, зневага – як формування характеру, залякування – як напористість, знущання – як просто жарг. Тому, коли люди говорять, що вони стали жертвами насильства, їхній досвід не вважається таким, що травмує. Багато випадків жорстокого поводження просто ігноруються, що змушує людину відчувати себе ще більш знедоленою і травмованою.

Друга – мінімізація. Вона тісно пов'язана з нормалізацією. Найпоширеніший приклад – знущання. Навіть якщо авторитетний діяч визнає, що над дитиною знущалися, насправді нічого не відбувається або може навіть погіршитися, тому що наступного дня дитині доведеться відправитися в ту ж саму небезпечну середу. І якщо кривдники в сім'ї, особливо якщо вони є основними опікунами, дитина повинна продовжувати жити з ними протягом багатьох років.

Третя причина – сором. Багато жертв насильства засвоїли провину і відповідальність за насильство і несвідомо або навіть свідомо вважають, що це вони винні. Тобто, на їхню думку, вони це заслужили. Навіть більше, багато жертв, наприклад жертви сексуального насильства, відчувають себе брудними, ображеними, зламаними, неповноцінними, негідними любові, співчуття або навіть існування. Багатьом людям соромно за свої переживання. Вони не хочуть виявляти це і повідомляти про це іншим, особливо якщо вони вважають, що це їхня власна вина, або знаючи, що наше суспільство все одно буде нормалізувати та мінімізувати насильство.

Четверта – страх. Люди, які пережили насильство, зазвичай бояться розповідати про свій досвід, тому що хвилюються про наслідки, що станеться, якщо вони це зроблять. Іноді побоювання перебільшені, але часто вони цілком реальні. Наприклад, діти часто перебувають у становищі, коли вони залежать від інших, тому вони не можуть захистити себе або піти із середовища жорстокого поводження, якщо це відбувається у школі, сім'ї, інших місцях. Навіть коли люди дорослі, про жорстоке поводження з боку вашого начальника, колеги або будь-кого,

хто має більшу владу і вплив на вас, дуже важко розповісти іншим. Навіть у разі наявності доказів іноді справи йдуть не так, як треба, і злочинець може піти безкарно або з мінімальними наслідками.

П'ята – ізоляція, зрада і відсутність підтримки. Багато жертв насильства не говорять про жорстоке поводження, тому що в них немає нікого, хто б їх слухав. Або вони самотні й ізольовані, залежать від своїх кривдників. Коли людина вирішує виступити і розповісти про свій біль, його можуть не сприймати насправжки, що призводить до почуття зради з боку окремої людини, системи правосуддя або загалом суспільства. Наприклад, чоловіків можуть не сприймати серйозно навіть у поліції, коли вони намагаються говорити про жорстоке поводження, оскільки вважають «сильною статтю». У нашому суспільстві не заведено вважати, що жінки можуть чинити насильство. Отже, коли чоловіки, які зазнали насильства, звертаються по допомогу, над ними глузують, і вони найчастіше не знаходять справедливості або підтримки, необхідної для зцілення.

Незважаючи на відсутність конкретної причини для домашнього насильства, до людей, що піддаються найбільшому ризику стати жертвою домашнього насильства, належать ті, хто перебуває у відносинах із партнерами, які зловживають алкоголем або наркотичними речовинами, безробітні або частково зайняті, ті, які страждають від бідності, та ті, що не закінчили середню школу. Розділяють два види причин насильства: соціальні й індивідуальні.

До індивідуальних відносять такі: людина копіює ту модель відносин, яка вважалася цілком природною в її дитинстві. Тобто агресивна поведінка для неї – норма. Самоствердження або прояви злоби. Незадоволеність собою і нереалізованість, комплекс неповноцінності, коли агресор прагне заповнити брак власних якостей, принижує іншого. Слабохарактерність і надмірна покійність партнера. Алкоголь також знижує здатність контролювати поведінку, але серед кривдників є й люди, що ведуть «здоровий спосіб життя», які не визнають тютюну або алкоголь. Деякі кривдники, пройшовши лікування від алкоголізму, продовжують бути жорстокими щодо близьких. Ревнощі та страх втрати партнера. Досвід насильства, перенесеного в дитинстві. Нерідко причиною застосування насильства у відносинах вважають соціальний статус сім'ї, однак домашнє насильство не обмежується окремими групами населення; воно може статися з людиною із сім'ї з будь-яким соціальним статусом, та й самі кривдники можуть мати найрізноманітніші професії, обіймати відповідальні посади, мати високі доходи, процвітати в бізнесі. Причинами насильства є: відсутність прикладу для побудови сім'ї (неповні сім'ї, важке дитинство); матеріальні проблеми, садистські нахили в характері.

До соціальних причин відносять те, що суспільство подекуди виправдовує насильство стосовно жінок і дітей (у країнах релігійно-правових сімей). Економічні проблеми (зростання безробіття, низькі зарплати) погіршують становище в сім'ях. Демонстрація насильства на ТБ, у ЗМІ, насильство в комп'ютерних іграх знижують критичність щодо агресивної поведінки.

У разі виявлення й опису наслідків пережитого насильства найчастіше використовують динамічний підхід, коли простежується етапність їх формування. У кримінальній ситуації в більшості потерпілих виникає гостра реакція на стрес. У посткримінальній і слідчій ситуаціях найбільш часто – депресивні реакції, фобічні, тривожні розлади, посттравматичний стресовий розлад, змішаний розлад емоцій і поведінки [4, с. 5].

За різними даними, діти, які пережили жорстоке поводження, що триває понад рік, від 20 до 73% випадків страждали посттравматичним особистісним розладом.

Усі психологічні наслідки кримінального насильства можна розділити на безпосередні (найближчі) і відстрочені.

До безпосередніх психологічних наслідків відносять такі явища, як: почуття страху, ізоляції, гніву, провини й сорому, відчуття зради. Жертва може брати відповідальність за ситуацію насильства на себе.

До відстрочених наслідків належать такі феномени, як: депресія, тривога, порушення сну, низька самооцінка, почуття власної «зіпсованості», тобто негативний образ тіла через пережите почуття провини (особливо в разі тілесних ушкоджень, фізичного болю, соматичних захворювань), чуттєва дисоціація, соціальна ізоляція, проблеми у взаєминах, як-от неможливість встановлення довірливих відносин, низькі соціальні навички, закритість у спілкуванні, саморуйнівна поведінка, наприклад уживання психоактивних речовин або спроби самогубства, проблеми в сексуальній сфері, як-от страх перед близькістю, безладні статеві зв'язки тощо, переважливі почуття гніву, провини або розгубленості, флешбек (повернення в часі) або / і панічні атаки.

Останнім часом можна спостерігати інтерес дослідників до проблеми впливу пережитого насильства і зловживання на когнітивні здібності потерпілих.

Масштабне дослідження, що включає обстеження як неповнолітніх, так і дорослих, що мають досвід несприятливого дитинства, показало, що будь-який вид насильства діє як тригер, що запускає зміни у фізіологічних і нейробіологічних процесах і призводить до стійких порушень у структурах мозку.

Для дорослих, які в дитинстві були жертвами тривалого жорстокого поводження, характерний значно менший обсяг сірої речовини мозку, а внаслідок цього когнітивний і афективний дефект [5, с. 4].

Дослідження дорослих випробовуваних, які перенесли насильство в дитячому і підлітковому віці, показали, що в майбутньому для них характерні проблеми з навчанням, низький соціально-економічний статус і відсутність роботи, проблеми з вихованням власних дітей.

Жорстоке поводження, пережите в дитинстві, з боку як членів сім'ї, так і однолітків, є прогностичним чинником проявів насильства колишньої жертви стосовно свого партнера або дітей. Серед правопорушників-рецидивістів також високий відсоток людей, які зазнали насильства або жорстоке поводження раніше.

Отже, домашнє насильство, без сумніву, є травматичною подією, яке може викликати негативні психологічні реакції, психогенні стани, а в особливо тяжких випадках призводить до аномального розвитку особистості.

Найбільш повний і глибокий аналіз психічного стану жертви можливий тільки із залученням низки фахівців: психіатрів, психологів, сексологів, лікарів загального профілю.

У 2017 р. Україна ініціювала реформу законодавства про домашнє та сексуальне насильство. Новий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6] започаткував цей процес реформ та набув чинності у 2019 р. Зміни та наслідки, які він вніс у суспільно-правове життя, оцінюються законодавцями, правоохоронними органами й експертами як позитивні. Закон розмежує фізичне, сексуальне, психологічне й економічне домашнє насильство; передбачає створення притулків, додаткових гарячих ліній, єдиного державного реєстру розслідувань домашнього насильства та соціальних програм для жертв.

В Єдиному державному реєстрі судових рішень України зареєстровано (станом на 14 травня 2021 р.) понад 1 500 рішень суду за ст. 126–1 Кримінального кодексу (далі – КК) України (домашнє насильство) та приблизно 50 за ст. 153 КК України (сексуальне насильство).

Першим рішенням Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо домашнього насильства в Україні є справа «Левчук проти України». Справа стосується порушень ст. ст. 6 (право на справедливий суд),

8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) та 13 (право на ефективний засіб правового захисту) Конвенції у зв'язку з відмовою в задоволенні позову про виселення, поданого заявницею проти її колишнього чоловіка, оскільки він неодноразово піддавав її психологічному та фізичному насильству у присутності їхніх неповнолітніх дітей. Рішення ЄСПЛ було ухвалено досить швидко, оскільки справа була визначена пріоритетною. ЄСПЛ дійшов висновку, що, відхиляючи позов заявниці про виселення, відповідно до ст. 116 Житлового кодексу, національні судові органи не проводили всебічного аналізу ситуації та ризику майбутнього насильства, з якими стикалися заявниця та її діти. Провадження тривало понад два роки на трьох рівнях юрисдикції, протягом яких заявниця та її діти залишалися під загрозою подальшого насильства. ЄСПЛ констатував, що виселення є найбільш крайнім заходом втручання у права людини, однак у справах про домашнє насильство права кривдників не можуть переважати права жертв. Суд дійшов висновку, що в цій справі було порушено ст. 8 Конвенції та присудив заявниці 4 500 євро компенсації за моральну шкоду.

Нині українська поліція має право видавати обмежувальні накази на місце розташування терміном до 10 днів. Накази можуть бути продовжені через суд на строк до шести місяців. Порівняно із західною практикою, в Україні потерпілий має вимагати запобіжного заходу. Однією з вад нового Закону є відсутність процедури збору доказів у справах про сексуальне насильство чи зґвалтування, зокрема й розбещення дітей. Українське законодавство передбачає норму, відповідно до якої лише експерт може надати докази, які можуть бути використані в суді під час доказування.

Так, заявниця звернулася до суду із заявою про видачу обмежувального припису щодо її сина із заборонаю йому перебувати в місці спільного проживання протягом шести місяців (цивільна справа № 621/3727/19). В обґрунтування заяви було зазначено, що заявниця зареєстрована та проживає разом зі своїм сином за однією адресою. Протягом останнього часу він учиняє до неї дії психологічного характеру, допускає фізичне насильство стосовно чого вона неодноразово зверталась до правоохоронних органів. Також на підтвердження було надано письмові пояснення свідків та виписку з медичної картки. Тобто вона є особою, яка зазнала домашнього насильства. Суд після дослідження матеріалів цивільної справи дійшов висновку, що заява обґрунтована та підлягає задоволенню, оскільки заявниця протягом певного часу піддавалася протиправним діям, погрозам убивством, пошкодженню майна. З огляду на викладене суд дійшов висновку, що необхідність встановлення певних обмежень щодо сину заявниці підтверджено, тому вимоги заявниці обґрунтовані та підлягають задоволенню.

Щодо адміністративного судочинства варто звернути увагу на рішення суду у справі № 640/6737/19. Заявник звернувся до Окружного адміністративного суду м. Києва з позовом до Дарницького управління поліції ГУНП у місті Києві про: визнання протиправною бездіяльність відповідача щодо заяви (повідомлення) про домашнє насильство та вжиття заходів із запобігання насильства в сім'ї; зобов'язання відповідача розглянути заяву (повідомлення) та вжиття заходів із запобігання насильства в сім'ї відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6]. Особа № 1 проживає разом із дружиною (Особа № 2). 21 лютого 2019 р. між подружжям сталася сварка; у зв'язку із запальною поїздкою до іншого міста чоловік 4 дні був відсутній у квартирі, а після повернення не зміг потрапити до квартири, оскільки були замінені замки. Він написав заяву до Дарницького управління поліції ГУНП у місті Києві про домашнє насильство, у якій повідомив про вказані обставини та просив притягнути дружину до адміністративної відповідальності за ст. 173–2 Кодексу України про

адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Позивач (Особа № 1) зазначає, що його заяви не були розглянуті згідно з вимогами Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а саме: порушено порядок реєстрації заяв, не опитано позивача як заявника, сусідів, свідків, не встановили обставини справи. Після проведення аналізу матеріалів справи суд дійшов висновку про те, що позовні вимоги є необґрунтованими та не підлягають задоволенню, оскільки під час перевірки заяви позивача встановлено, що та сама конфліктна ситуація є предметом кримінального провадження за заявою дружини, яка повідомила, що чоловік її побив та спричинив тілесні ушкодження, після чого таємно заволодів документами заявниці, зокрема свідоцтвом про право власності на квартиру й іншими особистими документами, після чого вона змушена була змінити замки на вхідних дверях; користуватися майном чоловіку вона не забороняє, проте у присутності 3-х осіб. Оскільки обставини конфліктної ситуації між подружжям є предметом кримінального провадження, щодо якого матеріали вже скеровано до суду, кваліфікація дій дружини як кривдника за заявою позивача була би, очевидно, передчасною. Тому в суду відсутні підстави для висновку про порушення відповідачем, Дарницьким відділом поліції ГУНП у місті Києві, вказаних принципів під час розгляду звернень позивача.

КК України [7] криміналізовано домашнє насильство та закріплено склад правопорушення ст. 126-1. Так, систематичне фізичне, психологічне чи економічне насильство щодо подружжя чи колишнього подружжя чи іншої особи, з якою винний (був) у родині чи близьких стосунках, визнається кримінальним злочином. До криміналізації домашнього насильства винні в домашньому насильстві притягалися лише до адміністративної відповідальності, що полягала у сплаті штрафу від 170 до 340 гривень. Зараз правопорушники можуть притягатися до громадських робіт від 150 до 240 годин, арешту на термін до шести місяців або тюремного терміну до п'яти років.

Правові відносини щодо домашнього насильства розкриваються у кримінальному судочинстві, наприклад у рішенні у справі № 276/695/19. Особа № 1 із 12 вересня 2018 р. по 18квітня 2019 р., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, за місцем свого проживання, маючи умисел на завдання психологічного страждання на ґрунті неприязних відносин, систематично вчиняв психологічне насильство над співмешканкою (Особа № 2), з якою останній спільно проживає, має спільних дітей та веде з нею спільне господарство, що призвело до її психологічних страждань. Обставинами, які пом'якшують покарання, є щире каяття й активне сприяння розкриттю злочину. Обставиною, яка обтяжує покарання, є вчинення злочину у стані алкогольного сп'яніння. Дві сторони уклали угоду. Суд затвердив угоду про примирення у кримінальному провадженні, Особу № 1 визнав винним у вчиненні злочину, передбаченого ст. 126–1 КК України, та призначив йому узгоджене сторонами покарання у виді громадських робіт на строк 200 (двісті) годин.

Важливим кроком на шляху боротьби з домашнім насильством стало створення підрозділу поліції «Поліна» (українською мовою названо за абрєвіатурою «поліція проти насильства») – спеціалізованої групи поліції, обов'язок якої полягає в реагуванні на випадки домашнього насильства. Міжнародний пілотний проект (започаткований у 2017 р. в районах Києва, Одеси та Сіверськодонецька) перебуває у стадії розроблення. Кінцева мета передбачає створення 45 поліційних груп у кожному регіоні України. Поліціанти пройшли навчання, як взяти показання в потерпілого, не переоцінюючи їх, проводити оцінки ризиків та збирати докази особистого характеру. Зараз Академія національної поліції України збільшила кількість навчальних годин із домашнього насильства із чотирьох до восьми.

Висновки. На нашу думку, для покращення ситуації з домашнім насиллям до осіб, які вчинили насильницькі дії, потрібно застосовувати примусову психологічну реабілітацію, щоб скорегувати уявлення про сімейні й моральні цінності, та запобігати подальшим злочинам. Також важливо надавати психологічну допомогу жертвам, оскільки не кожна людина спроможна пережити таку подію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудоров О. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі : науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України. Київ : Ваіте, 2019. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/FNOON_Kommentar_A5.pdf (дата звернення: 26.04.2021).
2. Волосова Н. Семейное (домашнее) насилие как проблема междисциплинарного характера. 2017. URL: <http://publishing-vak.ru/file/archive-law-2017-3/27-volosova.pdf> (дата звернення: 26.04.2020).
3. Walker Lenore E. The battered woman. *Harper and Row*. 1979. P. 469.
4. Макушкин Е., Бадмаева В., Дозорцева Е. Комплексная психолого-психиатрическая оценка психического состояния и основы социально-медицинского сопровождения детей, пострадавших от сексуального насилия : метод. *Рекомендации. Психическое здоровье*. 2013. С. 3–10.
5. Lim L., Radua J., Rubia K. Gray matter abnormalities in childhood maltreatment: a voxel-wise meta-analysis. *American Journal of Psychiatry*. 2014. P. 1–10.
6. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 28.04.2021).
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.04.2021).